

Theorie de Turrin – Interventie voor de Algemene Vergadering.

Voor mijn interventie bij de tekst ‘Theorie de Turain’¹ van Jacques-Alain Miller wou ik het hebben over het volgende citaat:

*‘La place de l’Idéal, dans un groupe, est une place d’énonciation. De là, deux modes d’énonciation distinct sont concevables, praticables. (...) Il y a un discours émis de la place de l’Idéal qui consiste à **opposer Nous à Eux**. La différence entre amis et ennemis. (...) De la place de l’Idéal, tout discours qui s’établit sur l’opposition amis/ennemis, qui la bétonne, intensifie par là même l’aliénation subjective à l’Idéal. Un discours inverse peut s’émettre de la place de l’Idéal, qui consiste à énoncer des interprétations. Interpréter le groupe, c’est le **dissocier et renvoyer chacun des membres de la communauté à sa solitude, à la solitude de son rapport à l’Idéal.**’*

Deze passage roept bij mij het heikele probleem op hoe zich als analyticus te bewegen binnen een groep die zich dreigt te polariseren als een ‘wij’ tegen een ‘zij’, zonder zelf in deze polarisering te vervallen? Hoe dus alleen zijn en toch binnen de groep functioneren, dat is de vraag van de analyticus binnen zijn team en binnen de school?

Ik ben hiervoor eerst te rade gegaan bij de tekst van Freud: ‘Massapsychologie en Ik-analyse’². Freud bespreekt daar het boek van de socioloog Le Bon. Deze stelt dat van welke aard de individuen ook zijn waaruit de massa is samengesteld, hoezeer hun levenswijze, bezigheden, karakter of intelligentie ook op elkaar lijken of niet lijken, dat ze enkel door het feit dat zij tot een massa zijn omgevormd, een collectieve ziel voelen, waardoor ze heel anders voelen, denken en handelen dan ieder van hen afzonderlijk zou voelen, denken en handelen. We kunnen dan merken dat tegenstrijdige denkbeelden naast elkaar bestaan zonder dat hun logische tegenspraak tot een conflict leidt, dat de individuele verworvenheden van de enkeling verdwijnen en het heterogene wegzinkt in het homogene. Dit zou verschillende oorzaken hebben: het individu krijgt in de massa een gevoel van onoverwinnelijke macht, ze besmetten elkaar en er is sprake van suggestibiliteit, waarbij er een verlies van de bewuste persoonlijkheid is. Zo kent de massa geen twijfel en onzekerheid. Ze gaat meteen tot het uiterste en eenmaal uitgesproken verdenkingen veranderen onmiddellijk in onomstotelijke

¹ Miller, J.-A. (2000, 21 mei). *Intervention au premier Congrès scientifique de la Scuola lacaniana di Psicoanalisi (en formation)*. Thème: “Les pathologies des lois et des norms.”. [LINK](#)

² Freud, S. (2006 [1921c]). Massapsychologie en Ik-analyse. *Werken* 8. Amsterdam, Boom. p. 227-292.

zekerheden en een kiem van antipathie wordt wilde haat. Hij stelt hierbij dat massa's nooit een waarheidsdrang hebben gekend. Deze waarheidsdrang, die massa's willen ontkennen, vertaal ik als het verlangen naar waarheid, waar het onvermogen een verlangen definitief te bevredigen werkt als een motor. Het is dit onervulbare verlangen die bij de massa wordt ontkend. Het is Zizek die hierbij de loochening van het tekort bespreekt. We vinden bij hem een tweedeling die mij essentieel lijkt. Ofwel de loochening van het tekort via de massa, ofwel de verdringing van het tekort, dit op individueel niveau, maar waar er een dan verlangen naar waarheid is en het onvermogen het verlangen ooit definitief te bevredigen als motor dient voor het omgaan met de waarheid.³

Wanneer we in het systeem van een loochening van het tekort zitten, ben je meteen schuldig, enkel en alleen al omdat je een 'jij' of een 'ik' bent die niet samenvalt met het 'wij'. Dat je je dan opstelt los van de totaliteit van het 'wij' wordt het gezien als hoogverraad. Dit is te merken op teamvergaderingen, waar als je probeert tussen te komen in het 'ons kent ons, we zijn allen akkoord met elkaar', men vervalt in ongemakkelijke stiltes, bitsige opmerking, of dooddoeners als: 'maar wij, die met meer zijn, denken er wel zo over'. Een dossier of een interventie in vraag stellen valt dus zelden in goede aarde, want het enige dat telt is dat het blijft draaien, waarbij het beleid er dan trouwens alles aan doet om dat zo te houden. Het doet me denken aan wat Lacan in Seminarie XVII stelt: *'Un vrai maître ne désire rien savoir du tout – il désire que ça marche.'*⁴ Het lijkt me dat een team zich op deze manier opsluit of laat opsluiten in een isolement, dit om de eenzaamheid en het tekort die ervaren wordt in het klinische werk te vermijden.⁵

Het is net dit die totaal anders is bij de School. Volgens Miller (2000) is het ideaal bij de school een causa sui, een eigen oorzaak, voor ieder uitgedrukt op het niveau van zijn subjectieve eenzaamheid, als een eigen subjectieve keuze. De school als Cause, als zaak en als oorzaak, is een optelling van subjectieve eenzaamheden en het is de zin van onze formule één per één, van niet bijeen passende verstrooide elementen⁶ en we vinden bij de school net het verlangen de subjectieve eenzaamheid te omcirkelen. Luc Vander Vennet (2012) stelde tijdens het Inwit-evenement te Antwerpen dat de analyticus solitair is, eenzaam dus, voor zover hij alleen staat, in zijn act, act waar geen externe garantie voor te vinden is, waarvan het

³ De Kesel, M. (2012). *Zizek*. Amsterdam. Boom.

⁴ Lacan, J. (1991 [1969-1970]). *Le Séminaire Livre XVII: L'Envers de la Psychanalyse*. Paris, Seuil. p. 24.

⁵ Voor een verdere uitwerking van het onderscheid tussen isolement en eenzaamheid, zie Geldhof, A. (2012). *Isolement, eenzaamheid en richting van de kuur. Skripta (21): Bulletin van de Kring voor Psychoanalyse*. Gent. p. 39.

⁶ Miller (2011). *Vie de Lacan*. Navarin. Volumen.

effect nooit voorspelbaar is, en die nochtans als enige zijn bestaansreden vormt en de werkzaamheid van de kuur bepaalt. Hij getuigt over zijn ervaring en praktijk in controle, op congressen, op seminars.”⁷ Hij mag met andere woorden ondervraagd of geïnterpreteerd worden, teruggeworpen worden op zijn subjectieve eenzaamheid. Of zoals Lacan stelt in zijn eerste les van het eerste seminarie: “*Si vous n’y venez pas pour mettre en cause toute votre activité, je ne vois pas pourquoi vous êtes ici.*”⁸

Een analyticus deinst hier dus niet voor terug. Hij vlucht niet weg in de massa. De School kan bezwaarlijk gezien worden als een massa en er kan dus niet gesproken worden van een ‘wij’ versus ‘zij’, een verwijt die naar mijn idee wel vaak gemaakt wordt. Dit lijkt volgens mij aan te tonen dat je daar hoogstens kan geplaatst worden. Een mogelijke uitweg is dan dat men er zich voor hoedt niet op die plaats te gaan staan. Een analyticus staat tenslotte nooit op de plaats waar men hem verwacht. Op deze manier lijkt er mij een mogelijkheid om mee te draaien in een team, zonder er de dupe van te zijn.

⁷ Vander Vennet, L. (Interview) (2012, 9 december). *Psychoanalyse vandaag: voorbij de mythes*. Antwerpen.

⁸ Lacan, J. (1975[1953-1954]). *Le Séminaire Livre 1: Les Ecrits Techniques de Freud*. Seuil. Paris, p. 13-14.